

Vážené pani učiteľky, páni učitelia, milí žiaci !

V týchto dňoch si pripomíname 200. výročie narodenia významného slovenského básnika , básnika, ktorého meno nesie i naša základná škola - Andreja Sládkoviča.

Andrej Braxatoris Sládkovič sa narodil v roku 1820 v Krupine. Jeho detstvo a študentské roky poznačila bieda. Základné vzdelanie získal vo svojom rodisku. Potom pokračoval v štúdiu na Gymnáziu v Krupine, neskôr na Evanjelickom lýceu v Banskej Štiavnici. Študoval teológiu, filozofiu, históriu a prírodné vedy.

Pobyt v Banskej Štiavnici znamenal v živote Andreja Braxatorisa veľa. Popri štúdiu si privyrábal ako súkromný učiteľ v rodine štiavnického mešťana a tu sa stretol so svojou veľkou láskou Marínou Pišlovou. Neskôr študoval na Evanjelickom lýceu v Bratislave a zároveň navštevoval Štúrove historické a filologické prednášky. V štúdiách pokračoval potom na univerzite v Nemecku - v Halle.

Po návrate z Nemecka prijal miesto vychovávateľa v rodine Petra Bezegha, tabulárneho sudcu z Rybár. A tak sa dostávame k významnému pobytu tohto najpoetickejšieho štúrovského básnika v našom meste. V malebnej prírode prežil básnik najpokojnejšie obdobie svojho života. Bolo to zároveň najtvorivejšie obdobie, v ktorom sa naplno prejavil jeho talent a nadanie.

Iste nie náhodou v roku 1844 pozval jeden z potomkov starej slovenskej zemianskej rodiny Peter Bezegh de Hájník za vychovávateľa a učiteľa svojich štyroch dcér práve Andreja Sládkoviča, ktorý už bol známym básnikom.

Dnes zdobí bezeghovský kaštieľ v Hájnikoch pamätná tabuľa, na ktorej môžeme prečítať:

„Čo keď sa puk ten vo kvet rozvíje,

svety nám závidieť budú.

Tu napísal roku 1846 Andrej Sládkovič Marínu."

V archívoch však niet žiadnych dôkazov, že Marínu napísal Sládkovič tu - v kaštieli.

Dom, v ktorom Sládkovič býval v rokoch 1844 - 1847, ešte dnes nájdeme na južnom okraji Rybár. Pri vchode do bývalej zemianskej kúrie nám pamätná tabuľa tento významný historický fakt pripomenie.

Už pred príchodom do Rybár napísal básnik niekoľko lyrických básní. Najrozsiahlejšia bola báseň „Sôvety v rodine Dušanovej."

V pokojnom prostredí krásnej prírody - pri prechádzkach po brehu Hrona sa básnický talent Sládkoviča naplno rozvinul. A tak uzreli svetlo sveta najkrajšie básnické skladby „Marína „ a „Detvan".

Na brehu obľúbeného - niekedy tichého, inokedy búrlivého Hrona, pod šumiacimi jelšami, ktoré lemovali rieku po oboch stranách, aj za krásnych mesačných nocí - nachádzal básnik inšpiráciu na vytvorenie týchto skvostov, ktoré boli napísané štúrovskou spisovnou slovenčinou. Svojím krásnym dielom podal autor dôkaz o kráse, spevavosti a básnickej tvárnosti spisovnej slovenčiny.

Pri čítaní básnickej skladby „Marína "si môžeme predstaviť romantické zákutia neďaleko starého korviniovského vodného mlyna. Každú zákrutu rieky Hron básnik poznal. Ľavý breh bol lemovaný husto rozvetvenými jelšami - s kobercom zelene - popretkávaným pestrými poľnými kvetmi. Najromantickejšie miesto - Sihot' - pri

starom mlyne - bolo obklopené zo všetkých strán jelšami a prichádzalo sa tam lavičkou cez náhon dreveného mlynského kolesa. Práve Sihoť bola vraj najobľúbenejším miestom, kde Andrej Sládkovič najradšej písal a zároveň sa liečil zo svojej lásky.

Námet k druhej vynikajúcej lyricko - epickej skladbe Detvan našiel básnik vo svojom okolí. Podnetom k napísaniu tejto skladby bola možno návšteva Detvy spolu s rodinou Bezeghovcov. Okrem krásnych ľudových typov nájdeme v diele aj prísneho , ale spravodlivého panovníka. Kráľ Matiaša si Bezeghovci veľmi vážili , pretože podľa ústneho podania práve Matej Korvín dal postaviť kaštieľ v Hájnikoch, ktorý mu počas poľovačiek v okolitých horách slúžil ako prechodné sídlo.

Obidve básnické skladby Marína i Detvan boli preložené do viacerých jazykov, ale najkrajšie znejú v našej ľúbozvučnej slovenčine.

Okrem toho napísal Sládkovič aj ďalšie básne - Nehaňte ľud môj, Dcéрка a mať a mnoho iných. Počas pobytu v Rybároch udržiaval Sládkovič osobné i písomné kontakty s mnohými významnými národnými činiteľmi. Zbieral a zapisoval aj rozprávky, piesne a ľudové hry.

Andrej Sládkovič sa podieľal na práci spolku Tatrín a spolupracoval s Maticou slovenskou.

Neskôr sa stal Sládkovič farárom v Hrochoti a od roku 1856 bola jeho pôsobiskom Radvaň.

20. apríla 1872 dotieklo srdce slávika Pohronia. Andreja Sládkoviča odprevadili na poslednej ceste obyvatelia a priatelia zo širokého okolia. Pieseň „Hojže, Bože“ a verše básnika Jána Bottu boli rozlúčkou za všetkých roduverných Slovákov. Aj pre nás ostanú pamätné slová :

„.....prídu časy a slávu Tvoju

spomínať veku budú.“

Dnes si teda spomíname na básnika, ktorého meno zostane navždy späté s naším mestom a našou školou. Vždy mu budeme vd'ační za nevyčerpatel'né dedičstvo krásy, ktorú minulým, súčasným i budúcim generáciám poskytol svojou literárnou tvorbou.

Martina

Andrej Sládkovič

Ked' sa lístočky tieto rozvinú
pred tebou v chvíľach pokoja,
pozdrav mi, krásna, moju Marínu
ved' je ona družka tvoja:

Objím ju, krásnomladá je ona,
dcérka je nášho šumného Hrona,
Slovenka je ľúbohlasná:
objím ju, a keď v tomto objatí
duša jej v tvojej duši sa stratí,
i na mňa si spomeň , krásna!

Slovensko mladé, rodisko moje
aj mohyla mojich kostí!
V tebe mám pekných obrazov dvoje
A dvoje veľkých ľúbostí! -
Ako je krásna tá moja deva,

Aká k nej l'úbost' vo mne horieva:

Tak ty a k tebe otčina!

Ako tys ' pekná, krajina moja,

ako mladistvosť milá mi tvoja,

tak pekná, milá Marína!

Chcel bych vás objat', kraje rodiny!

náručie úzke, šíry cit:

Jak mi je sladko v ňadrách Maríny

objatie vaše pocítiť!

Jak mi je blaho nič, nič nežiadať,

z objemu v objem naveky padať,

troch nebies slasti prijímať!

Vlast' drahú l'úbit' v peknej Maríne,

Marínu drahú v peknej otčine

A obe v jednom objímať!

Detvan

Andrej Sládkovič

Stojí vysoká, divá Pol'ana,
mať stará ohromných stínov,
pod ňou dedina Detvou volaná,
mať bujná vysokých synov:
Či tých šarvancov Detvy ozrutných
Pol'ana na tých prsiach mohutných
nenosí a nenadája?
Alebo aspoň na tie výšiny
nehľadí dcéra tejto rodiny,
keď má porodiť šuhaja?

Akoby Detva obrov nemala! -
Mať zrodila v poli syna,
trávnú plachtu porozvíjala,
z buka na buk ju pripína;
prvý raz šuhaj oči roztvorí,

čo vidí? - výsost' Poľany hory
a opachy nezvratných skál;
a spustí zraky prvé v doliny,
čo vidí, - hory zázračnej stíny
a krásnu slovenskú dial'.

Mat' žne: a kto to dieťa čičíka?
Šum lístia storočných dubov;
a k akej piesni dieťa privyká?
Vietor duje horou hrubou;
a pekná pieseň šumnej materi
mladuškú dušu len s krásou mieri,
aby celkom syn nezdivel:
a preto potom rád on počúva
aj keď Poľanou vietor predúva
aj mladuchy slovenskej spev.